

Отже, механізм управління прибутковістю банку включає систему методів, важелів та інструментів, що пов'язані із формуванням, розподілом та використанням прибутку банку, і здійснюється з метою підвищення прибутковості та покращення ефективності банківської діяльності. Він реалізується через систему управління прибутковістю банків, що визначається цілеспрямованим організуючим впливом суб'єкта управління, керуючої системи (комплекс підрозділів, що забезпечують управління прибутком банку) на об'єкт управління, керовану систему складові прибутковості банківської діяльності. Механізм управління прибутковістю банків охоплює такі складові: організаційно-економічну, фінансову, мотиваційну, правову, інформаційну.

Висновки. Подальші наукові дослідження проблем забезпечення прибутковості банківських установ потребують розробки дієвих механізмів управління доходами і витратами, прогнозування прибутковості банківського сектору економіки з врахування оптимістичних, песимістичних і найбільш вірогідних сценаріїв розвитку за умов як стабілізації, так і з врахуванням можливих кризових ситуацій і явищ.

Література

1. Кейнс Дж.М. Общая теория занятости, процента и денег / Дж.М. Кейнс // Избранные произведения. – М. : Изд-во "Экономика", 1993.
2. Школьник І.О. Фінансовий менеджмент : навч. посібн. / І.О. Школьник, І.М. Боярко, Б.І. Сюркало. – Суми : Вид-во "Університетська книга", 2009. – 301 с.
3. Тинберген Я. Пересмотр международного порядка / Я. Тинберген. – М., 1980. – 236 с.
4. Самуэльсон Пол. Экономика: Economics / Пол Самуэльсон, Вильям Нордхаус. – Изд. 18-ое, [перераб. и доп.]. – М. : Изд. дом "Вильямс", 2006. – С. 1360.
5. Шамхалов Ф.И. Государство и экономика: (власть и бизнес) / Ф.И. Шамхалов / Отд. экон. РАН; науч.-ред. совет изд-ва "Экономика". – М. : Изд-во "Экономика", 1999. – 414 с.
6. Михасюк І.Р. Глобалізація і регіоналізація: місце України / І.Р. Михасюк // Регіональна економіка : наук.-практ. журнал. – 2011. – № 4. – С. 7-13.
7. Примостка Л.О. Аналіз банківської діяльності: сучасні концепції, методи та моделі : монографія / Л.О. Примостка. – К. : Вид-во КНЕУ, 2002. – 316 с.
8. Бланк І.А. Управление прибылью / И.А. Бланк. – К. : Изд. дом "Ника-Центр", 1998. – 544 с.
9. Брейли Р. Принципы корпоративных финансов : пер. Н. Барышниковой с 7-го междунар. изд. / Р. Брейли, С. Майерс. – Изд. 2-ое рус., [перераб. и доп.]. – М. : ЗАО "Олимп-Бизнес", 2008. – 1008 с.
10. Рибалка О.О. Підходи до управління прибутком банку / О.О. Рибалка // Актуальні проблеми економіки : наук. економ. журнал. – 2007. – № 11. – С. 161-165.
11. Криклій О.А. Управління прибутком банку / О.А. Криклій, Н.Г.Маляк. – Суми : Изд-во УАБС НБУ. – 2008. – 86 с.

Ревич М.Я. Механізм управління прибутковістю банків

Охарактеризован основний механізм управління прибутковістю банківської діяльності і його складові. Проаналізовано перелік об'єктів управління прибутковістю банківського закладу. Предложена система управління прибутковістю банків, которая базируется на концепции выделения так называемых центров ответственности.

Ключевые слова: управление прибутковістю банків, управління доходами, управління расходами, системы управления, механизмы управления прибутковістю.

Revich M. Ya. Mechanism of management of banks profitability

The basic mechanism of management of bank activity profitability and his constituents is described in the article. The list of objects of management of bank establishment an income is analysed. Control system is offered by profitability of banks, which is based on conception of selection of the so-called centres responsibility.

Keywords: management of banks, receivership, management, control system, mechanisms of management an income, charges, profitability.

УДК 338.23:336.74 (477)

Доц. О.С. Ривак, канд. екон. наук –
Львівський інститут економіки і туризму

ФІСКАЛЬНА І МОНЕТАРНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ ТА НЕОБХІДНІСТЬ ЇХ КООРДИНАЦІЇ

Монетарна та фінансова політика відіграють важливу роль в соціально-економічному розвитку держави. Ефективність стабілізаційної політики потребує узгодженого використання фінансових і монетарних інструментів. Оптимальне поєднання фінансових і монетарних інструментів ускладнюється відкритістю економіки.

Ключові слова: фінансова політика, монетарна політика, доходи бюджету, податкова система, урядові видатки, грошова маса, відсоткові ставки, споживчий попит, інвестиційний попит, інфляція, ВВП, державний борг, платіжний баланс, валютний курс, фінансові ринки.

Постановка проблеми. Об'єктивна необхідність координації фінансової і монетарної політики зумовлюється, по-перше, взаємним впливом фінансової і монетарної політики; по-друге, співіснуванням фінансової і монетарної політики у часі; по-третє, наявністю квазіфінансових функцій Національного банку України. Засоби фінансової та монетарної політики зазвичай не використовуються окремо, тому проблема узгодження і координації між ними існує об'єктивно.

Реалізацію фінансової політики в Україні здійснює Уряд відповідно до пріоритетів національного розвитку та власного бачення світоглядних перспектив країни. Проте стримування інфляції під час здійснення структурних реформ Уряд здійснити власноруч не спроможний. За стабільності національної валюти в Україні відповідає та володіє відповідними важелями щодо прямого впливу на неї Національний банк України. Відтак, для реалізації ефективно економічної політики без негативних зовнішніх ефектів необхідна спільна та скоординована діяльність цих двох державних інституцій, які насамперед мають різні цілі своєї діяльності. Так, метою НБУ є стримування інфляції, а Уряд запрограмований на економічне зростання, яке без інфляції майже неможливе. Відтак, суперечність закладена об'єктивно, незважаючи на суб'єктивний склад та політичну причетність різних структур [1, с. 390].

Проблема координації фінансової та монетарної політики ускладнюється за умов зростання відкритості національної економіки. Не прогнозовані збурення сукупного попиту на міжнародному ринку можуть створювати серйозні макроекономічні проблеми. Високі ризики для проведення фінансової та монетарної політики, наприклад, створюють різкі зміни експортних-імпортних цін.

Фінансова політика – зміни в урядових видатках і оподаткуванні, що спрямовані на досягнення повної зайнятості та неінфляційного внутрішнього обсягу виробництва. Монетарна або кредитно-грошова політика – це інструмент державного регулювання економіки, за допомогою якого держава впливає на грошову масу та відсоткові ставки, які, водночас, значною мірою визначають споживчий та інвестиційний попит.

Стан розвитку національного ринку, його фінансове забезпечення багато в чому визначають зміст фінансової і монетарної політики, дієвість їх впливу на макроекономічну ситуацію, а саме: на зростання ВВП, рівень

зайнятості, рівень цін, збалансованість бюджету та вагомість його доходної частини, збільшення рівня монетизації економіки, міцність платіжного балансу, валютний курс.

За роки незалежності України на національному ринку внаслідок стихійного процесу первісного нагромадження капіталу утворилися потужні фінансові угруповання, тісно пов'язані з владними структурами та бюджетними ресурсами. Сформувалися фінансові відносини, які є значною мірою деформованими, непрозорими, такими, що регулюються не ринковими механізмами і нормами закону, а неформальними домовленостями та вибірковим застосуванням чинного законодавства [2, с. 56].

Основними чинниками розвитку економіки України, починаючи з 2000 р., були насамперед зовнішні чинники, зокрема істотне зниження валютного курсу гривні та волатильність цін на основні товари українського експорту та імпорту на світових ринках.

В Україні спостерігається перманентний дефіцит державного бюджету і посилення соціальної нерівності, коли бідні бідніють, а багаті продовжують багатіти. З метою зменшення дефіциту державного бюджету і наповнення скарбниці, нардепи пропонують нові податки. Хоча у позиції "сплата податків" наша країна посідає 181 місце серед 183 ранжированих держав, а за даними Світового банку, за кількістю податків Україна лідирує у світі: у нас їх 135. Сьогодні в Україні бідні платять у 50 разів більше податків, ніж багаті [3, с. 22]. Чинний Податковий кодекс серйозно застопорив роботу малого і середнього бізнесу і не має ніяких передумов для розвитку цього сегмента. Спостерігається високий рівень монополізму в економіці нашої держави: 350 великих компаній оплачують 86 % усіх податків і зборів в Україні.

Торік Україна посіла 57 місце у світовому рейтингу конкурентоспроможності, підготовленому World Competitiveness Yearbook 2011. Серед критеріїв, які враховувалися в рейтингу, – стан економіки, ефективність уряду, ефективність бізнесу й стан інфраструктури. Гіршими за Україну в рейтингу виявилися лише дві держави – Хорватія та Венесуела (58-ме та 59 місце відповідно). У рейтингу економік Forbes (в основі – статистика щодо зростання ВВП та інфляції за 3 роки, включно з прогнозами МВФ на 2012 р., ВВП на особу населення і торговим балансом країн) Україна виявилася передостанньою з кінця. Гірша за нас – лише Ямайка [4, с. 3].

За прогнозами МВФ, у 2012 р. відбудеться зниження цін на сировинні товари на світових ринках на 6-12 %. Такий сценарій розвитку подій означає зменшення прибутків вітчизняних експортерів, скорочення доходів держбюджету, зростання дефіциту зовнішнього торговельного (і платіжного) сальдо, валютну паніку й інші неприємності, пережиті нами осінню 2008 р. [5, с. 20].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У комплексному дослідженні проблем координації (узгодження) фіскальної та монетарної політики національної економіки, макроекономічні аспекти оптимізації взаємозв'язку фіскальної та монетарної політики розглянуто у працях вітчизняних та зарубіжних авторів, а саме: В.Д. Лагутіна, Р.В. Яковенка, С.М. Панчишина, З.Г. Вагаманюка, М.Я. Азарова, Ф.О. Ярошенка, В.М. Геєця, І.О. Лютого, В. Опаріна, Ф. Мішкіна, А. Гриценка, І.Й. Малого, М.І. Диби, М.К. Галабур-

ди, Дж.Д. Сакса, Ф.Б. Ларрена, Е.Б. Аткинсона, Дж.Е. Стігліца, М.К. Бункіна, А.М. Семенова, О.О. Беляєва, Д. Веймера, Е. Вайнінга, І.Ф. Родіонової, О. Бериславської та багатьох інших.

Постановка завдання. Метою дослідження є розглянути основні засади фіскальної та монетарної політики в Україні та дослідити макроекономічні аспекти оптимізації їх взаємозв'язку.

Методика дослідження. Використано загальнонаукові методи дослідження: спостереження, порівняння, системний аналіз, синтез, конкретизацію, вимірювання, розрахункові аналітичні прийоми. Використання цих методів дало змогу дослідити фіскальну і монетарну політику України в їхньому взаємозв'язку.

Виклад основного матеріалу. Згідно з кейнсіанським підходом, монетарна політика має значно менший вплив на економіку країни, ніж фіскальна. Залежно від цілей, яких належить досягнути, розрізняють стимулювальну і стримувальну фіскальну політику. Стимулювальна фіскальна політика орієнтована на підтримання високих темпів економічного зростання і підвищення рівня зайнятості, що є актуальним для економіки України за умов сьогодення, оскільки зростання української економіки останнім часом загально сповільнилося. У другому кварталі 2012 р. воно становило, за даними Держстату, 3 %. За січень-липень 2012 р. зростання ВВП становило 2 %, до 1,5 % уповільнилося зростання української економіки за підсумками 8 місяців 2012-го, спад у промисловості зафіксовано на 0,4 % рік до року, сільському господарстві – на 4,5 %, обсяг будівельних робіт скоротився на 8 %. За прогнозами експертів 2012 р., ВВП України збільшиться лише на 1-2 %, тоді як у 2011-му – на 5,2 %.

У 2012 р. спостерігалось домінування дезінфляційних тенденцій в економіці України. За даними Державної служби статистики України, за підсумками 7 місяців 2012 р. споживчі ціни в Україні знизилися на 0,1 %. Але вже восени через збільшення соціальних витрат Кабміну та подорожчання продовольства їх зростання може відновитися. Відповідно до консенсусу прогнозу Мінекономрозвитку, у 2012 р. інфляція становитиме 5,8 %, СБ оцінює потенціал зростання споживчих цін у 6,1 %, МВФ – у 7,9 %. Приріст індексу споживчих цін за 2011 р. становив 4,6 %, що було найнижчим показником за останні 9 років і забезпечило збереження вартості заощаджень населення та позитивно вплинуло на динаміку реального ефективного обмінного курсу і створило підґрунтя для подальших сприятливих зрушень у макроекономічній сфері та на фінансовому ринку.

За результатами вибіркового обстеження населення (домогосподарств) з питань економічної активності в середньому за I квартал 2012 р. рівень безробіття (за методологією МОП) серед економічно активного населення віком 15-70 років становив 8,4 %, а працездатного віку – 9,1 %, що є доволі високим показником безробіття. Для порівняння у США рівень безробіття у травні 2012 р. становив 8,2 %, а в країнах Єврозони залишався на високому рівні і – 11,0 %.

Для досягнення високих темпів економічного зростання уряд знижує податки, збільшує державні видатки або поєднує обидва ці заходи. Перманентний дефіцит державного бюджету України, починаючи з 2003 р., спричи-

нив до посилення податкового тиску і цим самим – до високого рівня тінізації економіки. У ДПС оцінюють обсяг тіньового сектору економіки у 350 млрд грн на рік, а податкове навантаження на підприємства за підрахунками ДПС сьогодні становить 45,5 % у виробництві та 42 % у торгівлі. Поряд із тінізацією економіки, надмірно високі податки відлякують капітал в офшорні зони, а саме туди, де серйозно ставляться до верховенства права і де невисокі податки. Внаслідок цього бюджет нашої держави перманентно зменшується у відсотках до ВВП. У 2006 р. доходи Зведеного бюджету України становили 32,0 % ВВП, у 2007 р. – 30,5 %, у 2008 р. – 31,4 %, у 2009 р. – 29,9 %, у 2010 р. – 28,7 %, а в 2011 р. – 30,3 %.

Високий податковий тиск спонукає приховувати прибутки від оподаткування. Збитковість підприємств є висока. Тінізація економіки спричиняє зростання чисельності контролюючих органів держави, збільшення чисельності чиновників різного рангу, посилення корупції і, як наслідок, ще більшої тінізації економіки держави. Недосконалість податкової системи України спричиняє низький рівень інвестиційної діяльності в Україні, а отже, гальмує підвищення продуктивності праці, негативно впливає на трудові доходи населення і розвиток економіки. Все це спричиняє недоотримання надходження до державного та місцевих бюджетів, руйнує будь-які розрахунки та прогнози.

Як показує досвід передових країн, коли держава перестає лобіювати свої інтереси, якомога менше втручається в діяльність ринків і бізнесу, економіка найкраще розвивається. Таким прикладом для нас у цьому сенсі може бути Грузія. Там у 2005 р. було дуже швидко проведено основні реформи. Бізнес відчув спроможність, було в рази знижено податки. І за цих умов надходження до бюджету також збільшилися у 4-5 разів. Ось кого нам варто наслідувати [6, с. 4]. Перманентний дефіцит державного бюджету спричинив до накопичення державного боргу України. На кінець 2011 р. відношення державного та гарантованого державного боргу України до валового внутрішнього продукту становило 36,0 %. Виплати України з державного боргу Уряд значною мірою здійснює за рахунок нових як зовнішніх, так і внутрішніх запозичень.

У першому півріччі 2012 р. Уряд використовував кошти, залучені на внутрішньому та зовнішньому ринках (зокрема шляхом розміщення облігацій внутрішніх державних позик, номінованих в іноземній валюті, та єврооблігацій), для фінансування внутрішніх потреб після їх конвертації в гривню. Сальдо продажу Урядом іноземної валюти Національному банку за підсумками I півріччя 2012 р. становило 0,6 млрд дол. США, що призвело до випуску в обіг 4,8 млрд грн.

Монетарна політика впливає на обсяг і структуру виробництва, загальний рівень цін, інвестицій та зайнятості, на стан зовнішньоекономічної рівноваги, змінюючи пропозицію грошей в економіці. Залежно від цілей, яких належить досягнути щодо розвитку економічних процесів, розрізняють гнучку грошово-кредитну політику – політику центрального банку, за якою проміжною метою є фіксація або підтримка процентних ставок на певному рівні. За гнучкої монетарної політики підвищення попиту на гроші супроводжується зростання пропозиції грошей і навпаки – скорочення попиту на гроші веде до зменшення пропозиції грошей.

Жорстка грошово-кредитна політика спрямована на фіксацію або підтримку стабільного обсягу грошової маси в економіці. За жорсткої монетарної політики зростання попиту на гроші спричиняє до зростання ціни грошей, процентної ставки, а зниження попиту на гроші призводить до зниження процентної ставки. Проміжний тип монетарної політики означає, що внаслідок зміни попиту на гроші пропозиція грошей змінюється, але в обсязі, недостатньому для підтримки процентних ставок на фіксованому рівні. Політика, спрямована на обмеження пропозиції грошей для зниження сукупних витрат і стримування інфляційного тиску в економіці, має назву стримувальної політики (політики дорогих грошей). Стимульовальна (політика дешевих грошей) спрямована на збільшення пропозиції грошей для стимулювання сукупних витрат і зайнятості.

У процесі здійснення монетарної політики центральний банк використовує засоби прямого та непрямого регулювання. До основних інструментів прямого регулювання належать: емісія готівки, ліміти кредитування для окремих банків; пряме регулювання процентної ставки; лімітування обсягів кредитів, що надаються окремим галузям. Застосування цих інструментів ефективне лише в короткотерміновому періоді й дає змогу оперативно відрегулювати на порушення рівноваги на грошовому ринку. У ринковій економіці значно ширше використовують непрямі інструменти регулювання пропозиції грошей: операції на відкритому ринку, зміни облікової ставки, зміни норми резервування.

У 2011 р. монетарна політика Національного банку України спрямовувалася на досягнення та підтримку цінової стабільності, сприяння підтриманню стабільності банківської системи та дотримання сталих темпів економічного зростання. У першому півріччі 2011 р. макроекономічне середовище реалізації монетарної політики в Україні характеризувалося сприятливими зовнішньоекономічними умовами: зростаючі ціни на товари українського експорту; активні зовнішні запозичення; позитивне сальдо платіжного балансу. У цей період Національний банк провадив помірно жорстку грошово-кредитну політику. Стале збільшення обсягів надходжень іноземної валюти від нерезидентів не лише сприяло врівноваженню міжбанківського валютного ринку, але й надавало можливість Національному банку поповнювати міжнародні резерви. Позитивне сальдо інтервенцій Національного банку на валютному ринку за січень-травень 2011 р. становило 1,7 млрд дол. США [7, с. 1, 5, 6].

Забезпечення Національним банком помірно жорсткого характеру політики у цей період сприяло: перелому інфляційних тенденцій в сторону зниження; сталому зростанню депозитної бази банків, обсяг яких за I півріччя 2011 р. збільшився на 11,5 %; зниженню рівня доларизації депозитів до 41,6 % станом на 01.07.2011 р., порівняно з 42,03 % станом на початок 2011 р.; зниженню середньозваженої ставки за кредитами в національній валюті від 15 % у грудні 2010 р. до 14 % у червні 2011 р. [7, с. 6].

У другому півріччі 2011 р. функціонування економіки істотно погіршилося, що насамперед було пов'язано з проявами рецесії в масштабах світової економіки, внаслідок чого відбулося зниження попиту на продукцію українського експорту, а також посилення боргової кризи у країнах Європи та

США ускладнило доступ українських позичальників до світових ринків капіталу. Внаслідок цього зведене сальдо платіжного балансу у II півріччі 2011 р. було від'ємним (- 4,2 млрд дол. США) [7, с. 6].

За умов підвищення попиту на іноземну валюту сальдо операцій Національного банку на валютному ринку, починаючи з червня 2011 р. набуло від'ємних значень. За червень-грудень 2011 р. сальдо валютних інтервенцій Національного банку було від'ємним і становило 5,4 млрд дол. США. У цей період НБУ вдався до проведення жорсткої кредитно-грошової політики. Він удвічі посилював вимоги до формування банками обов'язкових резервів. Водночас було оптимізовано нормативи обов'язкового резервування в напрямі створення більш преференційних умов залучення банками довготермінових коштів. Окрім цього, НБУ регулярно проводив операції з мобілізації коштів банків, загальний обсяг яких за 2011 р. становив 166,8 млрд грн. За допомогою таких заходів було "зв'язано" значну частку вільної ліквідності банківської системи, що сприяло стабілізації на валютному ринку, збільшенню внутрішньої вартості гривні та покращенню ринкових очікувань та внаслідок цього – зменшенню інфляції [7, с. 7]. За мірою зниження інфляційного тиску НБУ здійснив у грудні 2011 р. певні пом'якшувальні заходи, інтенсифікував проведення операцій з підтримки ліквідності банківської системи [7, с. 8]. За 2011 рік НБУ здійснив купівлю цінних паперів у банків за номінальною вартістю на суму 16,4 млрд грн, а також продаж – 1,8 млрд грн [7, с. 10].

Покращення очікувань щодо вітчизняної валюти сприяло збільшенню обсягу банківських депозитів, загальний обсяг яких за 2011 р. підвищився на 18,2 %. Акумуляція банками коштів вкладників дала змогу активізувати процеси кредитування реального сектору економіки. Загальний обсяг кредитів протягом 2011 р. збільшився на 9,6 %, порівняно зі зростанням на 0,9 % у 2010 р. Динаміка грошової пропозиції у 2011 р. була адекватною макроекономічній ситуації і давала змогу підтримувати розвиток економіки, не провокуючи інфляційного тиску: приріст монетарної бази за 2011 р. становив 6,3 %, зростання грошової маси – 14,7 %, обсяг готівки поза банками збільшився на 5,3 %. Питома вага готівки в структурі грошової маси станом на 01.01.2012 р. зменшилася до 28,1 % порівняно з 30,6 % станом на початок 2011 р., що є позитивною тенденцією.

У першому півріччі 2012 р. монетарна політика НБУ мала стимулятивний характер. Враховуючи сприятливу інфляційну динаміку, Національний Банк України впродовж останніх місяців здійснив комплекс заходів, спрямованих на підтримку процесів економічного зростання шляхом стимулювання більш активної кредитної діяльності банків. Зокрема з метою підтримки ринкових тенденцій щодо здешевлення вартості кредитів НБУ з 23.03.2012 р. знизив на 0,25 в.п. до 7,5 % річних облікову ставку, яка є базовою щодо інших процентних ставок Національного банку, та ставки за кредитами рефінансування банків, здійснено лібералізацію умов проведення операцій прямого репо та запроваджені гнучкіші вимоги до фінансування банками обов'язкових резервів [8, с. 2, 3]. З метою підвищення дієвості облікової ставки, з другої половини травня вартість основних операцій з рефінансування (щотижневі тендери та термін до 14 днів) за наявності відповідних ринкових

передумов та попиту з боку банків визначається на рівні облікової ставки. Також передбачається наближення ставок за іншими інструментами рефінансування (тендери на термін понад 14 днів) до облікової ставки та пов'язаність їхніх змін залежно від зміни облікової ставки [8, с. 6].

Здійснюючи операції на відкритому ринку, Національний банк у I півріччі 2012 р. придбав державні облігації України на загальну суму 11,3 млрд грн (сума за номінальною вартістю). Продаж державних цінних паперів зі свого портфеля Національний банк здійснював лише через механізм двостороннього котирування. Обсяг таких операцій за цей період за номінальною вартістю становив 1,9 млрд грн [8, с. 9]. Характер операцій з регулювання ліквідності банківської системи був гнучким і змінювався залежно від конкретних умов функціонування грошово-кредитного ринку. Так, у I кварталі 2012 р. за умов зниження інфляційного тиску та необхідності стимулювання кредитної активності банків у структурі операцій з регулювання ліквідності переважали операції з її підтримки [8, с. 8].

Упродовж другого кварталу НБУ активізував проведення операцій з мобілізації коштів. Загальний обсяг операцій з мобілізації коштів за I півріччя 2012 р. становив 16,2 млрд грн, обсяг повернення коштів за цими операціями – 21,4 млрд грн. Значний вплив на ліквідність банківської системи здійснювали інтервенції НБУ з продажу іноземної валюти. Сальдо інтервенцій НБУ на міжбанківському валютному ринку було від'ємним і становило "- 1,3 млрд дол. США (в еквіваленті), що призвело до вилучення з обігу коштів на суму 10,4 млрд грн [8, с. 13].

У I півріччі 2012 року динаміка грошової пропозиції була адекватною макроекономічній ситуації. Приріст грошової маси становив 3,6 % і забезпечувався як за рахунок збільшення монетарної бази на 1,4 % так і завдяки активізації дії механізму мультиплікації коштів (збільшення грошового мультиплікатора до 2,92 за станом на 01.07.2012 р. порівняно з 2,86 за станом на початок поточного року [8, с. 1].

Кредитна активність банків відновлюється недостатньо. Загальний обсяг залишків кредитних вкладень у вересні збільшився на 0,8 % – до 803,0 млрд грн (з початку року – на 1,2 %). Це відбулося за рахунок зростання коштів, наданих у національній валюті (на 1,3 % за вересень та на 6,2 % з початку року), тоді як в іноземній валюті у вересні вони залишилися майже на рівні попереднього місяця, зменшившись з початку року на 6,0 %. Загальний обсяг залишків за депозитами в банківській системі за вересень збільшився на 4,9 млрд грн, або на 0,9 % (з початку року – на 7,7 %) до 526,6 млрд грн. За вересень залишки за депозитами в іноземній валюті зросли на 1,6 % (з початку року – на 9,5 %), у національній валюті – на 0,5 % (з початку року – на 6,3 %) [9].

За I півріччя 2012 р. дефіцит зведеного платіжного балансу становив 3,6 млрд дол. США, що на 895 млн. дол. США більше, порівняно з відповідним періодом минулого року, що пов'язано з погіршенням зовнішньоекономічної кон'юнктури на світових ринках. Офіційний курс гривні до долара США з початку року знизився на 0,03 % до 7,9925 грн/дол. США, відносно євро укріпився на 3,2 % [8, с. 14].

Заходи з удосконалення монетарних механізмів та інструментів можуть бути дієвими за умови розвитку трансмісійних механізмів грошово-кредитної політики, ключовою складовою яких є фінансові ринки. З огляду на це, НБУ постійно вживає заходів, спрямованих на сприяння Уряду в питаннях розвитку фондового ринку.

Як відомо, монетарна політика впливає на реальний сектор економіки також і через зміну відносних цін на фінансові активи. Підвищення процентної ставки в I півріччі 2012 р. спричинило зменшення індексу ФБ ПФТС, що відображає коливання цін на найбільш ліквідні акції підприємств на 172,1 пункта або на 32,2 % і станом на 01.07.2012 р. він становив 362,3 пункта [8, с. 14].

Висновки. У сфері фінансової політики необхідно передусім провести кардинальну реформу податкової системи: зменшити податковий тиск і кількість податків з урахуванням досвіду передових країн світу. Ефективне проведення адміністративної і судової реформи, а також подолання корупції в Україні без ефективною реформи податкової системи неможливе. Зниження податкового тиску спричинить позитивні зрушення в надходженнях до бюджету, виведення економіки з тіні, подолання корупції у сфері виробництва, зайнятості, цін, зміцнення національної валюти гривні. Фінансова політика повинна здійснюватись в напрямі відрегулювання зведеного бюджету України, якомога швидшого подолання його дефіциту, оскільки хронічний дефіцит бюджету спричиняє витіснення приватних інвестицій.

У сфері монетарної політики передусім варто не тільки підтримувати стабільність грошової одиниці України, але й вживати заходів на її зміцнення, оскільки політика керованого плавання курсу спричинила ослаблення національної валюти. "Гривня сьогодні є найбільш недооціненою валютою у світі, найбільш передевальвованою. Адже за паритетом купівельної спроможності курс сьогодні має становити 3,6 грн/дол. США, а за індексом Біг-Маку – 3,9 грн/дол. США" [10, с. 3]. Однією з важливих причин обвалу гривні є те, що фінансові заходи спрямовують рефінансування НБУ не на покриття ліквідності, а на спекулятивні операції на валютному ринку. Окрім цього, знеціненню національної валюти сприяють щонайменше ще дві підстави – від'ємний платіжний баланс і дефіцит бюджету. Знецінення гривні спричиняє погіршення структури виробництва в напрямі розвитку експорто-орієнтованого сектору економіки, основного на низьких технологіях, подорожчання імпорту, а також посиленню боргової залежності української держави.

Уряду і Національному банку України доцільно провадити політику, спрямовану на розвиток внутрішнього ринку, тобто розвиток внутрішнього споживчого та інвестиційного попиту. З цією метою, окрім податкової реформи, реформи дозвільної системи, необхідно здійснювати заходи щодо підвищення рівня заробітної плати до європейських стандартів. Заробітна плата в Україні повинна зростати темпами швидшими, ніж зростання ВВП. Усунення інфляції попиту доцільно здійснювати, впроваджуючи заходи, спрямовані на скорочення державних видатків та остаточного подолання хронічного дефіциту державного бюджету. З метою протидії інфляції витрат необхідно втілювати в життя систему державного регулювання діяльності суб'єктів природних

монополій, які, окрім іншого, мають схильність підвищувати ціни на свою продукцію і послуги та занижувати ціну робочої сили – заробітну плату.

Важливою складовою політики Уряду і Національного банку повинні стати заходи, спрямовані на подолання дефіциту балансу поточних операцій. З допомогою фіскальних та монетарних важелів потрібно здійснювати структурну перебудову економіки в напрямі відродження і розвитку галузей економіки, діяльність яких забезпечуватиме потреби вітчизняних споживачів з метою витіснення імпорту; сприяти розвитку інноваційно-інвестиційних підприємств і галузей економіки; забезпечити розвиток малого і середнього бізнесу.

Література

1. Яковенко Р.В. Національна економіка : навч. посібн. / Р.В. Яковенко. – Вид. 2-ге, [перероб. та доп.]. – Кіровоград : Вид-во "КОД", 2010. – 548 с.
2. Лагутін В.Д. Бюджетна та монетарна політика: координація в трансформаційній економіці : монографія / В.Д. Лагутін. – К. : Вид-во КНТЕУ, 2007. – 248 с.
3. Петруня О. Праця людини годув / О. Петруня // *Контракти : діловий тижневик*. – 06.08.2012. – № 31-32. – С. 22-23.
4. Руденко В. Інфляція в Україні – як у Європі, а рівень життя – як в Африці / В. Руденко // *Контракти : діловий тижневик*. – 06.03.2012. – № 7. – С. 2-3.
5. Горбач Д. Вера, Надежда, Любовь / Д. Горбач // *Бизнес : газета*. – 06.08.2012. – № 32. – С. 20-21.
6. Громов О. Роль держави – створення однакових правил гри для всіх / О. Громов // *Урядовий кур'єр*. – 23 серпня 2012 року. – № 152. – С. 4.
7. Монетарний огляд за 2011 рік / Національний банк України. Департамент монетарної політики. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.bank.gov.ua>.
8. Монетарний огляд за I півріччя 2012 року / Національний банк України. Департамент монетарної політики. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.bank.gov.ua>.
9. Основні тенденції грошово-кредитного ринку за вересень 2012 року / Національний банк України. Департамент монетарної політики. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.bank.gov.ua>.
10. Алексєєнко І. Не злетимо, то поплаваємо / І. Алексєєнко // *Контракти : діловий тижневик*. – 11.06.2012. – № 22-23. – С. 3.

Рывак О.С. Фискальная и монетарная политика в Украине и необходимость их координации

Монетарная и фискальная политика играют важную роль в социально-экономическом развитии государства. Эффективность стабилизационной политики требует согласованного использования фискальных и монетарных инструментов. Оптимальное сочетание фискальных и монетарных инструментов осложняется открытостью экономики.

Ключевые слова: фискальная политика, монетарная политика, доходы бюджета, налоговая система, правительственные расходы, денежная масса, процентные ставки, потребительский спрос, инвестиционный спрос, инфляция, ВВП, государственный долг, платёжный баланс, валютный курс, финансовые рынки.

Ryvak O.S. Fiscal and monetary policy in Ukraine and the necessity of their coordination

Monetary and fiscal policy play an important role in the social and economic development of the state. Stabilization policy effectiveness requires coordinated using of fiscal and monetary instruments. Optimal combination of fiscal and monetary instruments is complicated by the economy's openness level.

Keywords: fiscal policy, monetary policy, budget revenues, fiscal system, government spending, money supply, interest rates, consumer demand, investment demand, inflation, GDP, state debt, balance of payments, exchange rate, financial markets.